

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vähimmäistiedot

Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeva seuranta tunnistetaan omaksi, luonteeltaan pitkäjänteiseksi ja poikkihallinnolliseksi kokonaisuudekseen. Hyvinvointialue katsoo, että HYTE toiminnan vaikuttavuuden arviointi tulee toteuttaa tavalla, joka huomioi alueelliset lähtötilanteet ja pitkän vaikutusviiveen.

Hyvinvointialue pitää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vähimmäistietoja keskeisenä HYTE - ohjauksen kannalta, mutta katsoo, että nykyisellään vähimmäistiedot muodostavat riskin epätarkoituksenmukaiseen vertailuun ja ohjaukseen. HYTE -tiedot ovat vahvasti väestörakenteisiin, sosioekonomisiin tekijöihin ja kuntien toimintaan kytkeytyviä, eikä niitä voida tulkita ilman alueellista kontekstia. Hyvinvointialue esittää, että HYTE -tietojen käytössä ohjauksessa ja rahoituksessa edellytetään aina kontekstualisoitua tulkintaa.

Perustelumuistiossa korostuu kunnan ja hyvinvointialueen yhteinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurannassa. Hyvinvointialue pitää tärkeänä, että roolit ja vastuut ovat selkeät ja että päällekkäistä raportointia vältetään. Kuntien tuottamien tietojen oikea-aikaisuus ja laatu ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että hyvinvointialue voi täyttää omat velvoitteensa.

Asetuksen mukainen tiedonkeruu vaikuttaa alueellisiin raportointiaikatauluihin, erityisesti suhteessa hyvinvointisuunnitelmien raportointeihin. Aikataulujen tulee olla realistisia ja sovitettavissa yhteen olemassa olevien prosessien kanssa. On tärkeää, että valtakunnalliset aikataulut tukevat alueellista suunnittelua eivätkä johda kohtuuttomaan kiireeseen tai päällekkäiseen työhön.

Vähimmäistietojen määrittäminen

Hyvinvointialue katsoo, että 4 § säädetty menettely, jossa sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee vuosittain HYTE -vähimmäistiedot, heikentää ennaltaehkäisevän työn pitkäjänteistä kehittämistä. HYTE -toiminta edellyttää ennakoitavuutta ja usean vuoden kehityssykliä.

Hyvinvointialue esittää, että HYTE tietosisältöjen määrittelyssä:

- indikaattorimuutokset aikataulutetaan pidemmälle aikavälille,
- tehdään vaikutusarvio hyvinvointialueille,
- huomioidaan se, ettei hyvinvointialue tuota rakenteellista tietoa kunnista tai järjestöistä, eikä tähän voida alueellisten ja kuntien erojen takia tehdä luotettavaa tiedonsiirtoratkaisua hyvinvointialueen toimesta
- turvataan aito vuorovaikutteinen valmistelu alueiden kanssa.

Vähimmäistietojen toimittaminen

Hyvinvointialue kiinnittää huomiota asetuksen mukaisen tiedonantovelvoitteen laajuuteen ja avoimuuteen. Erityisesti 5 § 2 momentin kohtien 9–11 mukaiset tietosisällöt ovat asetusluonnoksessa tulkinnanvaraisia. Kohta 11 mahdollistaa tiedonantovelvoitteen laajentamisen ilman riittävää ennakoitavuutta. Velvoitteiden muutoksille tulee asettaa selkeät reunaehdot, vaikutusten arvioinnit sekä riittävät siirtymäajat.

Hyvinvointialue katsoo, että tietosisältöjen, määritelmien ja rakenteiden tulee olla riittävän tarkkarajaisia ja valtakunnallisesti yhdenmukaisia ennen velvoitteiden toimeenpanoa. Lisäksi on varmistettava, että tiedonkeruun laajentaminen ei johda kohtuuttomaan hallinnolliseen ja taloudelliseen kuormitukseen. Hyvinvointialue korostaa myös tietojärjestelmien yhteentoimivuuden ja toimivien integraatioiden varmistamista ennen uusien velvoitteiden käyttöönottoa, jotta tiedonsiirto on luotettavaa eikä aiheuta ylimääräistä manuaalista työtä.

Muut huomiot

Edellä esitetyin perustein hyvinvointialue katsoo, että asetuksen toimeenpanoa tulee täsmentää ja vaiheistaa sekä varmistaa riittävä resursointi ja kansallinen ohjaus. Asetuksen toimeenpano edellyttää hyvinvointialueelta sekä kunnista työaikaa ja mahdollisesti myös tietojärjestelmäkehitystä. Vaikka vähimmäistietosisältö on kohtuullinen, pykälän 5 momentin 2 kohtien 9–11 tietosisältöjen kerääminen, laadunvarmistus ja raportointi vaativat resursseja. Kustannukset tulee arvioida realistisesti ja muutoksiin on tärkeää varmistaa riittävä rahoitus ja tuki.

Hyvinvointialue pitää tärkeänä THL:n asiantuntijaroolia HYTE -tiedon tuottamisessa, mutta korostaa, että keskitetty indikaattorituotanto ja tulkinta eivät saa syrjäyttää alueellista, yhteisen ymmärryksen muodostamisen prosessissa syntyvää analyysia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilasta alueilla. Hyvinvointialue esittää, että valtakunnallisessa raportoinnissa annetaan mahdollisuus esittää hyvinvointialueen oma HYTE- tulkinta ja täydentävä analyysi.

Lausunnon on pääasiassa valmistellut Päijät-Hämeen hyvinvointialueen hyte-yksikkö.

Virolainen Petri
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Viljakainen Maarit
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - Omavalvontajohtaja Sofia Suvanto